

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Νεοελληνική Γλώσσα

Α΄ Γυμνασίου

Τίτλος:

«Το ρήμα στην αφήγηση»

ΕΛΕΝΗ ΞΥΛΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2012

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας δευτεροβάθμιας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Το ρήμα στην αφήγηση

Δημιουργός

Ελένη Ξυλά

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

(Προτεινόμενη) Τάξη

Α΄ Γυμνασίου

Χρονολογία

Δεκέμβριος 2012

Διδακτική/θεματική ενότητα

3η Ενότητα: Ταξίδι στον κόσμο της φύσης

5η Ενότητα: Γνωρίζω το μαγικό κόσμο του θεάτρου και του κινηματογράφου

8η Ενότητα: Αθλητισμός και Ολυμπιακοί Αγώνες: παρακολουθώ και συμμετέχω

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

8 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: [edmodo](http://edmodo.com)/[YouTube](http://YouTube.com)

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Ξεκινάμε με τον προβληματισμό των: «τι», «πώς» και «πότε» της διδασκαλίας, «πώς μπορούμε να δομήσουμε ένα σενάριο, έτσι ώστε να ενσωματώσουμε δημιουργικά τις ΤΠΕ», «τι είδους εγγράμματα ταυτότητες μαθητών καλούμαστε να δομήσουμε», τι

συνέπειες έχει στη συγκρότηση των μαθητών μας το όλο εγχείρημα. Θεωρητικά αποβλέπουμε σε μια σύγχρονη προσέγγιση του μαθήματος. Με τον όρο «σύγχρονες προσεγγίσεις» νοούνται οι σύγχρονες διδακτικές θεωρήσεις των γλωσσικών - φιλολογικών μαθημάτων αλλά και οι σύγχρονες θεωρίες μάθησης, όπως η προσέγγιση του εποικοδομισμού (η μάθηση ως διαδικασία δημιουργίας της γνώσης από τους ίδιους τους μαθητές) και οι κοινωνικοπολιτισμικές προσεγγίσεις (η μάθηση ως αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης και συμμετοχής σε κοινωνικές ομάδες) με αλλαγή του ρόλου των μαθητών, οι οποίοι δεν παρακολουθούν απλώς τον δάσκαλο, αλλά εμπλέκονται δημιουργικά στην παραγωγή της σχολικής γνώσης, αναπτύσσουν γνωστικές και κοινωνικές δεξιότητες υψηλότερου επιπέδου, ενώ εξοικειώνονται ταυτόχρονα με πρακτικές του ψηφιακού γραμματισμού αξιοποιώντας λειτουργικά τα νέα μέσα. Στο πλαίσιο αυτό η τάξη μετατρέπεται σταδιακά σε κοινότητα δημιουργικής μάθησης. Μια τέτοιου είδους διδακτική λογική απαιτεί από τον δάσκαλο να διαβάσει «την ύλη» που έχει να διδάξει περισσότερο δημιουργικά και κάθετα και λιγότερο διεκπεραιωτικά – γραμμικά (Κουτσογιάννης & Αλεξίου 2012).

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

-

Το σενάριο αντλεί

-

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σκεπτικό της παρούσας διδακτικής πρότασης ξεκινά από τη διαπίστωση ότι τα παιδιά της Α΄ Γυμνασίου χρησιμοποιούν περιορισμένο αριθμό ρημάτων τόσο στον προφορικό, όσο και το γραπτό λόγο και μάλιστα πολύ συγκεκριμένα κυρίως τα βοηθητικά *είμαι* και *έχω* και τα κίνησης και δράσης π.χ. *πάω*, *κάνω*. Επίσης, διαπιστώνεται η απουσία χρήσης ρημάτων που δηλώνουν σκέψη, συναίσθημα.

Δυσκολεύονται επίσης να εντοπίσουν το κεντρικό γεγονός μιας ιστορίας, το πρόσωπο αφήγησης, την οπτική γωνία του αφηγητή. Γίνεται μια προσπάθεια μέσα από μια σειρά αποστολών να μπουν στη θέση ηρώων, αφηγητών, δημιουργών εναλλακτικών ιστοριών και κατά συνέπεια να κινητοποιηθούν συναισθηματικά και να εκφραστούν λεκτικά.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η παιδαγωγική αρχή στην οποία στηρίζεται το σενάριο πηγάζει από τη θεωρία της κοινωνικο-πολιτισμικής αλληλεπίδρασης (Vygotsky 1993). Η γνώση οικοδομείται μέσα από την αλληλεπίδραση των μελών μιας ομάδας και σημαντικό ρόλο στην αλληλεπίδραση αυτή παίζουν ποικίλα διαμεσολαβητικά εργαλεία (mediating tools), είτε αυτά είναι τεχνολογικά προϊόντα (όπως το χαρτί ή ο υπολογιστής), είτε συμβολικά συστήματα (όπως η γλώσσα). Ο συνδυασμός, επομένως, των διαφόρων διαμεσολαβητικών εργαλείων με το κοινωνικό πλαίσιο, εντός του οποίου συντελείται η αλληλεπίδραση, καθορίζει σε σημαντικό βαθμό το αποτέλεσμα της μαθησιακής διαδικασίας. Και αυτό γιατί καθένα από τα εργαλεία αυτά άλλοτε διευρύνει και άλλοτε περιορίζει τις δυνατότητες του ανθρώπου που το αξιοποιεί.

Αναφορικά με τη χρήση του υπολογιστή ως διαμεσολαβητικού εργαλείου για την ενεργό οικοδόμηση της γνώσης, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η θέση του Di Sessa (2000) ότι η αξιοποίηση των κατάλληλων υπολογιστικών περιβαλλόντων θέτει τις βάσεις για την καλλιέργεια τόσο της αντιληπτικής όσο και της εκφραστικής ικανότητας των μαθητών. Η πρόσβαση σε ένα μέσο έκφρασης όπως ο υπολογιστής, υποστηρίζει ο Di Sessa, θα επιτρέψει στον μαθητή όχι μόνο να αντιληφθεί τι «δουλεύει» σε μια περίπτωση και τι δε «δουλεύει» σε μια άλλη, αλλά να καταλάβει και το γιατί συμβαίνει αυτό. Το γεγονός, από την άλλη, ότι θα συζητήσει όλη αυτή την πορεία της σκέψης του με τους συμμαθητές του και τον δάσκαλο, στη βάση μιας

ερμηνευτικής επιχειρηματολογίας, πιθανότατα θα αλλάξει το μοντέλο διατύπωσης των προσωπικών θέσεων.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Η αφήγηση είναι μια σύνθετη δραστηριότητα που βοηθά τους ανθρώπους:

- να φτιάξουν δεσμούς ανάμεσα στο σύνηθες και το ξεχωριστό (Bruner 1997),
- να καταγράψουν τα διλήμματα των προσώπων που συμμετέχουν σε μια αφήγηση και να δώσουν λύσεις (Stein 2001) και όλα αυτά υπό την προοπτική της επικοινωνίας με τους ακροατές ή αναγνώστες του αφηγηματικού τους υλικού.

Μέσα από την προσπάθεια αφηγηματικής δόμησης των νοητικών αναπαραστάσεων συμβάντων και συμπεριφορών οι άνθρωποι στην ουσία:

- ανακατασκευάζουν τον κόσμο που τους περιβάλλει και
- προσπαθούν να τον κατανοήσουν (Bruner 2004), ενώ ταυτόχρονα
- δημιουργούν γνωστικά «μονοπάτια» που τους βοηθούν να απομνημονεύουν γεγονότα και να τα ανακαλούν όποτε χρειάζεται, καθώς η πληροφορία που είναι δομημένη σε αφηγηματική μορφή είναι πιο εύκολο να απομνημονευθεί και να ανακληθεί (Mandler 1984).

Γνώσεις για τη γλώσσα

Ο/ μαθητής/τρια καλό είναι:

- να διακρίνει τον ρόλο του ρήματος (κυρίως) στην αφήγηση,
- να εκφράζεται σε οικείο ακροατήριο ή να γράφει απλά κείμενα, λαμβάνοντας υπόψη τις διάφορες παραμέτρους και περιστάσεις επικοινωνίας (αφήγηση, ακροατές/αναγνώστες, σαφήνεια στη διατύπωση κ.λπ.),
- να είναι σε θέση να επισημαίνει σε ένα γραπτό κείμενο τα στοιχεία της αφήγησης (πρόσωπα, γεγονότα, αίτια των γεγονότων κ.λπ.) και τις τεχνικές

της αφήγησης (την οπτική γωνία και τον χρόνο στην αφήγηση, τον αφηγητή κ.λπ.).

Γραμματισμοί

Γλωσσικός - Κλασικός γραμματισμός

Σε ένα αφηγηματικό κείμενο το παιδί μπορεί να:

- παρατηρεί και σχολιάζει τον ρόλο των ρημάτων και των χρονικών προσδιορισμών στην εξέλιξη μιας αφήγησης,
- εντοπίζει τη σημασία που έχουν ορισμένα ρήματα για τη λειτουργικότητα της αφήγησης,
- αντιλαμβάνεται την εξέλιξη των γεγονότων,
- διακρίνει τα περιγραφικά μέρη από τα αφηγηματικά,
- σχολιάζει τη λειτουργία τους,
- ανιχνεύει τον αφηγητή και την οπτική γωνία της αφήγησης, σε μια πρώτη προσέγγιση,
- διακρίνει τις αναδρομικές και τις προοικονομικές αφηγήσεις.

Νέος γραμματισμός

Αναμένεται οι μαθητές:

- να εξοικειωθούν με τη χρήση πρακτικών ψηφιακού γραμματισμού (λογισμικά παρουσίασης, έρευνα στο διαδίκτυο),
- να εξοικειωθούν με την παραγωγή πολυτροπικών κειμένων (μιας ψηφιακής ιστορίας),
- να ασκηθούν στη χρήση ψηφιακών πηγών μέσα από έρευνα στο διαδίκτυο.

Το διαδίκτυο αντιπροσωπεύει:

- ένα μοναδικό και ριζοσπαστικά πρωτότυπο μέσο πληροφόρησης,
- δίνει πρόσβαση σε επίκαιρες και τρέχουσες πληροφορίες,
- μπορεί να ενσωματώνει διαδραστικά στοιχεία,
- συνδυάζει πολυμορφικά (οπτικά, ηχητικά κτλ.) στοιχεία,

- δεν περιορίζεται σε τόπο και χρόνο,
- διαθέτει ανοικτή δομή, όπου ο καθένας μπορεί να έχει πρόσβαση τόσο για τη λήψη όσο και για τη δημιουργία πληροφοριών.

Η ανοικτή αυτή δομή όμως, κάνει το διαδίκτυο και ένα εξαιρετικά χαώδες μέσον. Οι επιλογές αναζήτησης στο παρόν σενάριο γι' αυτό τον λόγο είναι προκαθορισμένες από τη διδάσκουσα.

Κριτικός γραμματισμός

Τα παιδιά, μέσα από συγκεκριμένες δραστηριότητες, είναι σε θέση να:

- αναπτύσσουν κριτική στάση απέναντι στα μηνύματα, από καταναλωτές μετατρέπονται σε μελετητές-ερευνητές και γνωρίζοντας τα σύγχρονα εργαλεία,
- αποκτούν κριτήρια αξιολόγησης και επιλογής μηνυμάτων σύμφωνα με την προσωπική τους θεώρηση για τη ζωή,
- καλλιεργούν την αισθητική και πολιτισμική τους συνείδηση.

Τα παιδιά, αφού γνωρίσουν τις μεθόδους και τις τεχνικές με τις οποίες παράγεται το οπτικοακουστικό προϊόν, στη συνέχεια, είναι δυνατό να:

- χρησιμοποιούν τα οπτικοακουστικά εργαλεία,
- γίνονται τα ίδια παραγωγοί,
- αναπτύσσουν δεξιότητες προσωπικής έκφρασης,
- οργανώνουν και πραγματοποιούν απλές οπτικοακουστικές παρουσιάσεις.

Η δημιουργία υλικού είναι η δυναμική μιας ικανότητας ανάλυσης και επεξεργασίας της εικόνας. Άλλωστε, πέρα από γνώσεις και δεξιότητες, η συγκεκριμένη ικανότητα επιφέρει και μια αξιοσημείωτη μεταβολή στα πρότυπα αξιών του νέου δημιουργού, επειδή με το να παράγει κάποιος μια ερασιτεχνική ταινία, διασώζει και προστατεύει μικρές, εφήμερες, πολιτισμικές εκφάνσεις.

Διδακτικές πρακτικές

Οι διδακτικές πρακτικές συνοψίζονται στο Ε.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

1η-2η ώρα

Η διδακτική προσέγγιση ξεκινά με έναν από τους κανόνες της παιδαγωγικής, την αφόρμηση. Ο εκπαιδευτικός έχει ετοιμάσει ένα λογισμικό παρουσίασης για την αφήγηση. Το λογισμικό παρουσίασης έχει το πλεονέκτημα της κινητοποίησης των μαθητών και της πρόκλησης του ενδιαφέροντός τους. Στο λογισμικό παρουσίασης εφαρμόζονται δύο προϋποθέσεις: α) πρέπει να είναι σαφές ως προς τις προσφερόμενες πληροφορίες και σύντομο (περίπου 10 λεπτά πρέπει να κρατήσει η προβολή του), για να μην κουράσει τους μαθητές, αλλά και να μην στραφεί σε αυτό το ενδιαφέρον των μαθητών και β) δεν πρέπει να προσφέρονται «έτοιμες» απαντήσεις από τον εκπαιδευτικό.

Μετά τον καταγισμό ιδεών: α) δίνονται διευκρινίσεις στους μαθητές, ώστε να κατανοήσουν τους στόχους της διδασκαλίας με τη χρήση των Τ.Π.Ε, β) τίθενται οι κανόνες που πρέπει να τηρηθούν, γ) δίνονται εξηγήσεις για τους ρόλους που θα αναλάβει ο καθένας και δ) τονίζεται η ιδιαίτερη σημασία της συμμετοχής τους σε αυτή τη διδακτική προσέγγιση.

Τέλος, γίνεται ο χωρισμός σε 7 ομάδες των 3 ατόμων. Η επιλογή της τριμελούς ομάδας γίνεται με κριτήριο τον αριθμό των μαθητών και τον αριθμό των υπολογιστών του εργαστηρίου. Ανατίθενται συγκεκριμένοι, πλέον, ρόλοι στα μέλη της ομάδας: να ορίσουν μεταξύ τους έναν χειριστή του Η/Υ, έναν αναγνώστη – συντονιστή των εργασιών και έναν γραμματέα που κρατά σημειώσεις και συμβουλευεται το έντυπο υλικό. Δίνονται τα στάδια εργασίας: να αναζητήσουν πληροφορίες σχετικές με το φύλλο εργασίας που τους δίνεται, να τις συζητήσουν, να επιλέξουν τις πιο σημαντικές, να συνθέσουν την εργασία τους, να την αναρτήσουν

στο [edmodo](#) και να την παρουσιάσουν στην τάξη. Μοιράζουμε τα φύλλα εργασίας και κάθε ομάδα ανά σταθμό εργασίας διαβάζει τα εισαγωγικά στοιχεία του φύλλου. Ξεκινά μια συζήτηση για την επίλυση τυχόν αποριών.

3η-6η ώρα

Οι μαθητές εργάζονται προκειμένου να απαντήσουν στα φύλλα εργασίας. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι εμπνευστικός και συντονιστικός. Μέσα από την εφαρμογή της αρχής της αυτενέργειας και της βιωματικότητας στη μάθηση ο/η διδάσκων/ουσα προτρέπει τους μαθητές να εμβαθύνουν στο υπό εξέταση θέμα και να αναπτύξουν την ενσυναίσθηση. Κατά τη διάρκεια εφαρμογής των φύλλων εργασίας ενθαρρύνει τους μαθητές να επιστρατεύσουν τη φαντασία τους. Ο διδάσκων, σε κάθε φάση της διδακτικής διαδικασίας και στο πλαίσιο της ομαδικής συνεργασίας των μαθητών με ενδιαμέσο εργαλείο τον Η/Υ, παίρνει τον ρόλο του συντονιστή, παρατηρητή, συμβούλου, συνεργάτη και υποστηρικτή. Δίνει σαφείς πληροφορίες και διευκρινήσεις. Δημιουργεί ερείσματα για κινητοποίηση της σκέψης τους και για ανάκληση της προϋπάρχουσας γνώσης. Διευκολύνει, ανατροφοδοτεί, αλλά και τους αφήνει ελεύθερο χώρο για να «ανακαλύψουν» τη γνώση, να πειραματιστούν, να δοκιμάσουν ακόμη και να «πλανηθούν». Εμπνεύχωνει, χωρίς όμως να επεμβαίνει - παρά μόνο όταν του ζητηθεί- στην έκφραση λόγου και στη δημιουργία των τελικών κειμένων των μαθητών. Συντονίζει την εργασία των ομάδων, ώστε να φτάσουν στην τελική μορφή των συμπερασμάτων και των απαντήσεων, μέσα στα καθορισμένα χρονικά πλαίσια, εξομαλύνοντας ενδεχόμενες δυσκολίες.

7η-8η ώρα

Γίνεται η παρουσίαση και αξιολόγηση των εργασιών των ομάδων με κριτήρια:

- την επίτευξη των γνωστικών στόχων,
- την πρωτοτυπία ιδεών,
- τον βαθμό εφαρμογής των δραστηριοτήτων,
- τη γλωσσική καλλιέργεια των μαθητών.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση βρίσκεται σε πλήρη συμβατότητα με το ΑΠΣ και το ΔΕΠΠΣ. Ειδικότερα, εξυπηρετεί τις αρχές και τους στόχους των Προγραμμάτων Σπουδών, υιοθετώντας την επιλογή και αξιοποίηση διαδικτυακών πηγών, την ένταξη των πολυμέσων στη διδασκαλία, την ανάπτυξη δεξιοτήτων διαχείρισης και επεξεργασίας δεδομένων, τη χρήση του επεξεργαστή κειμένου κατά την παραγωγή συνεχούς γραπτού λόγου και την αξιοποίηση του προγράμματος παρουσιάσεων. Επιπλέον, το σχέδιο είναι ανοικτό και ευέλικτο ως προς τον εκπαιδευτικό και το μαθητή, ενσωματώνει στοιχεία της σύγχρονης ζωής, προωθεί νέες μεθοδολογίες που καλλιεργούν το βιωματικό και συνεργατικό τρόπο μάθησης, αναπτύσσει την ενσυναίσθηση και την υπευθυνότητα των μαθητών.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Ακολουθούμε εν προκειμένω τον ορισμό της Bal (2004) για την αφήγηση, σύμφωνα με τον οποίο αφηγηματικό κείμενο είναι αυτό στο οποίο κάποιος αφηγείται μία ιστορία αξιοποιώντας ως μέσο τη γλώσσα, την εικόνα, τον ήχο, μία κατασκευή ή έναν συνδυασμό αυτών. Το αφηγηματικό κείμενο, κατά την Bal, δεν ταυτίζεται με την ιστορία, γιατί η ίδια ιστορία μπορεί να παρουσιαστεί σε διαφορετικά αφηγηματικά κείμενα –και κάτω από τον όρο «κείμενα» περιλαμβάνονται όχι μόνο γλωσσικές κατασκευές αλλά και εικονιστικές αναπαραστάσεις, κινηματογραφικές αφηγήσεις. Οι ΤΠΕ μας βοηθούν να συλλάβουμε το εύρος των δυνατοτήτων έκφρασης και ταυτόχρονα περιορισμού-συμβιβασμού σε συγκεκριμένα όρια, πλαίσια των μέσων παρουσίασης.

Κείμενα

Νεοελληνική Γλώσσα, Α΄ Γυμνασίου

- Τετράδιο Εργασιών, σελ. 49, Κείμενο 3: «[Ένα θεϊκό θεατρικό ζευγάρι \(απόσπασμα από τη βιογραφία της ηθοποιού Έλλης Λαμπέτη\)](#)»
- Ενότητα 7, Κείμενο 1: «[Ένα παιχνίδι στο διαδίκτυο χωρίς νικητές!](#)»

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α΄ φάση της εφαρμογής του σεναρίου (2 διδακτικές ώρες)

Ο εκπαιδευτικός με την προβολή του λογισμικού παρουσίασης προσπαθεί να προκαλέσει το ενδιαφέρον των παιδιών. Μέρος των πληροφοριών του συνοδεύουν τα φύλλα εργασίας. Τα στοιχεία που παρουσιάζονται αποτελούν μια σύνοψη όσων αναφέρονται στο σχολικό βιβλίο. Ακολουθεί συζήτηση και επίλυση τυχόν αποριών. Επισημαίνουμε στις κατοπινές δραστηριότητες ότι θα ανατρέχουν στο περιβάλλον της [Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#) για περισσότερες πληροφορίες, όποτε είναι αναγκαίο.

Β΄ φάση της εφαρμογής του σεναρίου (6 διδακτικές ώρες)

Σε αυτή τη φάση τα παιδιά καλούνται να φέρουν σε πέρας 9 δραστηριότητες. Η καθεμιά είναι ξεχωριστή. Στην πρώτη καλούνται να δουν μια σειρά εικόνων και να δομήσουν μια δική τους ιστορία, να δημιουργήσουν ένα πρόγραμμα παρουσίασης της δικής τους ιστορίας και να το παρουσιάσουν στην ολομέλεια. Στη δεύτερη παρακολουθούν ένα βίντεο στο YouTube. Τα παιδιά απαντούν γραπτά ή προφορικά στα ερωτήματα και αναλαμβάνουν να παρουσιάσουν προφορικά το περιεχόμενο στους συμμαθητές τους. Στην τρίτη έρχονται σε επαφή με μια ανακοίνωση, ένα πρόγραμμα, συζητούν τη χρήση του ρήματος σε αυτά τα κειμενικά είδη. Στην τέταρτη δραστηριότητα τα παιδιά καλούνται να εντοπίσουν τη σχέση του αφηγητή με τα γεγονότα, να «διαβάσουν» την ιστορία με τα μάτια ενός θεατή και να συμφωνήσουν ή να διαφωνήσουν μαζί του. Στην πέμπτη συζητούν με αφορμή ένα κείμενο του σχολικού τους βιβλίου για τον αφηγηματικό χρόνο και μοιράζονται σκέψεις για τις δικές τους αποδράσεις στο διαδίκτυο, στον εικονικό προσωπικό χώρο και χρόνο. Στην έκτη δραστηριότητα, με αφορμή τη βιογραφία της Ε. Λαμπέτη, συζητούν για τις επιλογές στους χρόνους του κειμένου και καλούμε τα παιδιά να μας παρουσιάσουν ένα πρόσωπο που θαυμάζουν. Στην έκτη αυτενεργούν φτιάχνοντας μια δική τους ιστορία. Στην όγδοη επισκέπτονται την [Πύλη](#) και παρουσιάζουν το περιεχόμενο της σελίδας και στην ένατη φαντάζονται ότι συμμετέχουν στην ιστορία και δίνουν τη δική τους λύση.

Γ΄ φάση της εφαρμογής του σεναρίου (2 διδακτικές ώρες)

Συζητάμε με όλους τους/τις μαθητές/τριες τους επιμέρους αυτούς τομείς, προκειμένου να οδηγηθούν μέσα από την εποικοδομητική κριτική στην αυτοβελτίωση και να εφαρμοστεί η ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με τη συνεργασία εκπαιδευτικού–μαθητών. Ακολουθεί ένα φύλλο αυτοαξιολόγησης:

Αυτοξιολόγηση γραπτού λόγου

1. Ιδέες-περιεχόμενο:

Ήταν ξεκάθαρος ο σκοπός για τον οποίο έγραψα; (για να αφηγηθώ, για να περιγράψω, για να πληροφορήσω, για να ενημερώσω, για να πείσω κ.λπ.)

Η άποψή μου διατηρήθηκε σταθερή σε ολόκληρο το γραπτό;

Το γραπτό μου έχει φαντασία;

2. Οργάνωση

Έγραψα αρκετές πληροφορίες, γεγονότα, συγκρίσεις, ορισμούς ή παραδείγματα, για να υποστηρίξω την άποψή μου;

Παρέλειψα τις πληροφορίες που δεν είναι αναγκαίες;

Τα γεγονότα που αφηγούμαι έχουν ξεκάθαρη χρονική σειρά;

Οι απόψεις μου οργανώθηκαν με νοηματική σειρά (αλληλουχία);

Το τέλος που έγραψα είναι ενδιαφέρον;

Οι παράγραφοι που χρησιμοποιώ έχουν σωστή δομή (θεματική πρόταση, λεπτομέρειες, κατακλείδα);

Οι πληροφορίες που γράφω είναι σχετικές με το θέμα;

3. Λεξιλόγιο

Χρησιμοποίησα τα κατάλληλα ρήματα, επίθετα, για να αφηγηθώ ή για να περιγράψω;

Αποφεύγω να χρησιμοποιώ τις ίδιες λέξεις πολλές φορές (π.χ. Έχω...έχω, ...είμαι...είμαι...είναι...είναι...πολύ...πολύ κ.λπ.)

4. Δομή προτάσεων

Οι προτάσεις που χρησιμοποιώ είναι ολοκληρωμένες; Αρχίζουν με κεφαλαία γράμματα; Υπάρχει στίξη;

Χρησιμοποίησα προτάσεις αποφαντικές, ερωτηματικές, προστακτικές, επιφωνηματικές;

Χρησιμοποίησα προτάσεις απλές, ελλειπτικές, επαυξημένες;

Χρησιμοποίησα προτάσεις αρνητικές, καταφατικές;

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο/α εργασίας «Το ρήμα στην αφήγηση» (κοινό για όλους)

1. Δραστηριότητα

Ιστορία χωρίς λόγια

Οι ακόλουθες φωτογραφίες αποτελούν στιγμιότυπα μιας ιστορίας, αλλά δεν είναι με τη σωστή σειρά.

Σκεφτείτε πώς μπορούν να μπου οι φωτογραφίες, ώστε να παρουσιάζουν την ιστορία με χρονολογική σειρά.

Στη συνέχεια:

- Αφηγηθείτε την ιστορία.
- Δώστε τίτλο στο κείμενό σας.

- Σε μια νέα παράγραφο γράψτε ένα δικό σας τέλος στην ιστορία.

ΘΥΜΗΘΕΙΤΕ:

- Ενώ η περιγραφή συνδέεται με τον χώρο η ΑΦΗΓΗΣΗ οργανώνεται με άξονα τον ΧΡΟΝΟ.
- Προσέχουμε τις συνδετικές λέξεις ή φράσεις που δείχνουν τη χρονική σειρά των γεγονότων και την αιτιολογική σχέση μεταξύ τους.

Μπορείτε να κάνετε εισαγωγή των φωτογραφιών σε ένα πρόγραμμα παρουσίασης και να προσθέσετε ένα σχόλιο. Μπορείτε επίσης να προσθέσετε και άλλες φωτογραφίες. Χρησιμοποιείτε την παράγραφο που γράψατε ως επίλογο στην τελευταία διαφάνεια.

2. Δραστηριότητα

Δομή αφηγηματικού κειμένου (ενότητα 3)

Η αφήγηση στηρίζεται στην ακόλουθη δομή:

- A.** Πληροφορίες για τους «ήρωες», τον χώρο, τον χρόνο, τις περιστάσεις.
- B.** Πληροφορίες για την εξέλιξη της αφήγησης και την έκβασή της.
- Γ.** Η λύση, η κρίση του αφηγητή για το νόημα της ιστορίας.

Παρακολουθούμε το βίντεο:

<http://www.youtube.com/watch?v=Hzgzim5m7oU> **The Power of Words**

Ιστορία χωρίς λόγια;

Ας σκεφτούμε:

Ποιος είναι ο τόπος και ο χρόνος της ιστορίας;

Ποια πρόσωπα παίρνουν μέρος;

Ποια γεγονότα έγιναν σ' όλη τη διάρκεια της ημέρας;

Σε ποιο χρόνο θα μπορούσαμε να τα εξιστορήσουμε;

Ποιος θα αναλάβει να αφηγηθεί την ιστορία;

Θα συμμετέχει ο ίδιος στα γεγονότα που εξιστορεί;

Σε ποιο πρόσωπο θα αφηγηθεί την ιστορία;

Εκτός από την αφήγηση, ποιος άλλος εκφραστικός τρόπος μπορεί να χρησιμοποιηθεί;
Τι προσθέτει στην αφήγηση;

Σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο παρουσιάστε στους συμμαθητές σας το περιεχόμενο του βίντεο. Δώστε έμφαση στη δύναμη των λέξεων χρησιμοποιώντας και άλλα παραδείγματα από την καθημερινή εμπειρία.

3. Δραστηριότητα

Το ρήμα στην αφήγηση (ενότητα 5)

Ο αφηγηματικός λόγος οργανώνεται με άξονα το ρήμα, αφού αφήγηση σημαίνει δράση, κίνηση, ενέργεια μέσα στον χρόνο.

Η επιλογή του ρήματος έχει ιδιαίτερη σημασία.

Χρησιμοποιούνται κυρίως ρήματα δράσης και έκφρασης συναισθημάτων.

Τα ρήματα συνήθως βρίσκονται σε παρελθοντικό χρόνο.

Μπορεί όμως να επιλεγεί και ο ενεστώτας για λόγους παραστατικότητας και ζωντάνιας (ιστορικός ενεστώτας).

Ο μέλλοντας μπορεί να χρησιμοποιηθεί για εξιστόρηση γεγονότων που έγιναν ύστερα από κάποια άλλα που έχουν ήδη παρουσιαστεί.

Φέρτε στην τάξη σας:

Π.χ. μια ανακοίνωση

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Το [Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος](#) θα χρειαστεί επαγγελματίες ηθοποιούς έως 38 ετών οι οποίοι θα πρέπει να χορεύουν και να τραγουδούν πολύ καλά, για τη χειμερινή του παραγωγή «Το κοροϊδάκι της πριγκιπέσσας» (μιούζικαλ).

Οι ηθοποιοί θα συναντήσουν τον σκηνοθέτη της παράστασης κ. Φώτη Μεταξόπουλο την Δευτέρα 19 Νοεμβρίου 2012 στην σχολή χορού Φώτης Μεταξόπουλος (Λεωφόρος Πεντέλης 77-79 Χαλάνδρι- εμπορικό κέντρο Ερμείων – 2ος όροφος) στις

10:00 π.μ.

Οι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να ετοιμάσουν ένα τραγούδι α καπέλα και ένα μονόλογο δικής τους επιλογής.

Να έχουν μαζί τους ρούχα πρόβας και δύο βιογραφικά με φωτογραφίες. Δηλώσεις συμμετοχής στην Γραμματεία της Σχολής:

Δευτέρα έως Παρασκευή 16:30-21:00

Σάββατο 11:00-17:30

Κυριακή 11:00-13:00

στο τηλέφωνο 2106829600

Η

Φέρτε στην τάξη σας:

α. ένα πρόγραμμα από μια θεατρική παράσταση ή μια κινηματογραφική ταινία και β. ένα εισιτήριο.

1. Μελετήστε και σημειώστε τι είδους πληροφορίες δίνει το καθένα από τα τρία κείμενα.

2. Υπογραμμίστε τα ρήματα του κειμένου, εντοπίστε ποια από αυτά **εκφράζουν δράση, σκέψεις ή συναισθήματα** και κατατάξτε τα στον πίνακα που ακολουθεί:

ΡΗΜΑΤΑ

Εκφράζουν δράση

Εκφράζουν σκέψεις ή συναισθήματα

4. Δραστηριότητα

Οπτική γωνία (ενότητα 8)

Σημαίνει τη σχέση του αφηγητή με τα γεγονότα, δηλαδή τη θέση που ο ίδιος έχει σε αυτά και τη στάση του απέναντι σε αυτά.

Κριτήριο θέσης

A. πρωτοπρόσωπη αφήγηση: ο αφηγητής είναι ένα από τα πρόσωπα της ιστορίας.

B. τριτοπρόσωπη αφήγηση (ή συγγραφική): ο αφηγητής δε συμμετέχει στα γεγονότα, τα βλέπει από ένα εξωτερικό σημείο.

Κριτήριο στάσης

A. αντικειμενική αφήγηση: ο αφηγητής αποστασιοποιείται ψυχολογικά και συναισθηματικά από τα γεγονότα και τα παρουσιάζει με ουδέτερη διάθεση.

B. υποκειμενική αφήγηση: ο αφηγητής παρεμβαίνει διατυπώνοντας κρίσεις και σχόλια κοινοποιώντας τα προσωπικά του συναισθήματα.

Παρακολουθούμε:

<http://www.youtube.com/watch?v=nwAYpLVveFU>

και διαβάζουμε τα σχόλια-αφήγηση για το βίντεο.

Ο Στράτος γράφει:

Μια μέρα ένας εργάτης του δρόμου βοήθησε ένα παιδί καθώς έπεσε από το σκέιτμπορντ του και αυτό με τη σειρά του βοήθησε μια ηλικιωμένη να περάσει το δρόμο με τα ψώνια της. Στη συνέχεια αυτή έδωσε μερικά ψιλά σε μια κυρία στο δρόμο για το πάρκινγκ αυτή με τη σειρά της, έδωσε το πορτοφόλι ενός κυρίου που του είχε πέσει και αυτός με τη σειρά του βοήθησε έναν άλλο κύριο στην μεταφορά μιας βαριάς βαλίτσας. Στη συνέχεια ο κύριος αγόρασε ένα χότ ντόγκ για έναν μελαμψό κύριο λίγο πιο πέρα ο οποίος έδωσε σε μια κυρία το κινητό της που το ζέχασε. Μετά αυτή η κυρία αγόρασε ένα μεγάλο μπουκέτο λουλούδια και τα έδωσε σε μια κυρία που βρισκόταν σε ένα εστιατόριο και έτρωγε. Τέλος αυτή με τη μεγάλη χαρά που ένιωσε άφησε και ένα μεγάλο φιλοδώρημα στην σερβιτόρο η οποία έδωσε ένα ποτήρι δροσερό νερό στον εργάτη του δρόμου. Έτσι διαπιστώνουμε το πώς μια καλή πράξη γυρνάει σε αυτόν που την έχει αρχίσει.

1. Με στοιχεία από το κείμενο συμπληρώστε τον πίνακα που ακολουθεί:

Τόπος
Χρόνος
Πρόσωπα

Δράση

Τελική έκβαση

2. Ποιο τίτλο θα μπορούσαμε να προτείνουμε στην ιστορία; (Η χρήση ενός αντιπροσωπευτικού ρήματος είναι επιβεβλημένη.)

5. Δραστηριότητα

Αφηγηματικός χρόνος (ενότητα 8)

Με την έννοια του αφηγηματικού χρόνου εννοούμε τη σειρά την οποία επιλέγει ο αφηγητής στην εξιστόρηση των γεγονότων.

- Μια σειρά γεγονότων συντελείται κανονικά με φυσική χρονολογική σειρά (παρελθόν-παρόν-μέλλον).
- Ο «φυσικός χρόνος» δεν ακολουθείται κατ' ανάγκην από τον αφηγητή.
- Έτσι, η αφήγηση μπορεί να είναι:

A. γραμμική (ευθύγραμμη): παρουσίαση των γεγονότων όπως ακριβώς συνέβησαν χρονολογικά (ταύτιση αφηγηματικού με φυσικό χρόνο).

B. In media res: έναρξη της αφήγησης από κάποιο γεγονός στη μέση (του φυσικού χρόνου) και αργότερα επιστροφή και αναφορά των αρχικών γεγονότων.

Γ. διακεκομμένη: η ροή των γεγονότων διακόπτεται από την παράθεση μιας άλλης ιστορίας.

Δ. παράλληλη: παρουσίαση της εξέλιξης δύο ιστοριών

Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο:

[Ένα παιχνίδι στο διαδίκτυο χωρίς νικητές!](#)

Με ποια σειρά παρουσιάζονται τα γεγονότα;

Ποιος είναι ο φυσικός χρόνος;

Ποιες σκέψεις κάνει ο πρωταγωνιστής της ιστορίας;

Τι τον προβληματίζει;

Τι λέτε να έκανε στο τέλος;

Συζητάμε για τον αφηγηματικό χρόνο του κειμένου «**Ένα παιχνίδι στο διαδίκτυο χωρίς νικητές!**» και μοιραζόμαστε σκέψεις για τις δικές μας αποδράσεις στο διαδίκτυο, στον εικονικό προσωπικό μας χώρο και χρόνο.

6. Δραστηριότητα

Τετράδιο Εργασιών, σελ.49: Κείμενο 3 [Ένα θεϊκό θεατρικό ζευγάρι]

Ένα θεϊκό θεατρικό ζευγάρι (απόσπασμα από τη βιογραφία της ηθοποιού Έλλης Λαμπέτη).

- 1) Σε ποια γεγονότα της επαγγελματικής της ζωής αναφέρεται;
- 2) Υπογραμμίστε τα ρήματα του κειμένου και κατατάξτε τα στον πίνακα που ακολουθεί.

ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΟΣ

Ενεστώτας	
Παρατατικός	
Συνοπτικός μέλλοντας	

Εξακολουθητικός μέλλοντας	
Αόριστος	
Παρακείμενος	
Υπερσυντέλικος	
Συντελεσμένος μέλλοντας	

3) Το κείμενο είναι αφηγηματικό. Σε ποιες χρονικές βαθμίδες βρίσκονται τα ρήματα του;

- Εφόσον τα γεγονότα έχουν συμβεί στο παρελθόν, σε ποιους χρόνους θα περίμενε ο αναγνώστης λογικά να βρει τα ρήματα του αποσπάσματος;

- Γιατί ο συγγραφέας όμως κάνει διαφορετικές επιλογές;

4) Μετατρέψτε την αφήγηση σε παρελθοντικό χρόνο.

- Κάντε κι όλες τις άλλες απαραίτητες μετατροπές.
- Ποια εντύπωση σας δημιουργεί τώρα το κείμενο;
- Ποια εκδοχή του σας αρέσει πιο πολύ;
- Για ποιους λόγους;

Δημιουργήστε μια ανάλογη βιογραφία για ένα πρόσωπο που θαυμάζετε. Μπορείτε να επιλέξετε μια πολυτροπική παρουσίαση.

7. Δραστηριότητα

Εκφραστικοί τρόποι στο πλαίσιο της αφήγησης (ενότητα 8)

Εννοούμε τις πεζογραφικές τεχνικές με τις οποίες μπορεί να παίρνει μορφή η αφήγηση.

A. εξιστόρηση (ή αφήγηση): παρουσίαση των γεγονότων έτσι όπως ρέουν κατά τη φυσική τους σειρά και διαδέχονται το ένα το άλλο.

B. περιγραφή: απομόνωση μιας κατάστασης και παράθεση των συστατικών στοιχείων της.

Γ. διάλογος

Δ. εσωτερικός μονόλογος: παράθεση προσωπικών σκέψεων και συναισθημάτων σε παροντικό χρόνο και σε α' πρόσωπο.

Ας αυτενεργήσουμε!!!

Τι λέτε να φτιάξουμε τη δική μας αφήγηση, ακολουθώντας έναν ή περισσότερους εκφραστικούς τρόπους;

8. Δραστηριότητα

http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/discourse/2_1_3/index.html

Μετά την επίσκεψή σας στην παραπάνω δ/νση, παρουσιάστε το περιεχόμενο σε μια από τις ακόλουθες μορφές:

Εννοιολογικό χάρτη

Συννεφόμελο

Αρχείο εικόνας- ήχου.

Ποιους περιορισμούς συναντάτε σε καθεμία από τις παραπάνω από τις παραπάνω παρουσιάσεις; Σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο περιγράψτε τις δυσκολίες.

9. Δραστηριότητα

http://www.youtube.com/watch?v=ums1CN_rm3w change for a dollar

Εναλλακτική πρόταση:

http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=mNK6h1dfy2o What's that?

Στη συνέχεια φαντάσου ότι βρίσκεσαι και συ μέσα στην ιστορία που είδες. Δώσε μια άλλη λύση της ιστορίας.

ΠΡΟΣΕΞΕ

Όταν αφηγείσαι μια ιστορία να έχεις υπόψη σου τα παρακάτω:

Βασικά στοιχεία της αφήγησης είναι:

- ο χώρος (πού έγινε το γεγονός),
- ο χρόνος (πότε έγινε),
- οι ήρωες (ποιοι είναι),
- η εξέλιξη της ιστορίας (η αιτία του γεγονότος, τα προβλήματα που εμφανίστηκαν, η λύση της ιστορίας).

Επίσης, να θυμάσαι ότι:

- Ο αφηγητής (δηλαδή εσύ), συμμετέχει στα γεγονότα γι' αυτό και αφηγείται την ιστορία σε α' πρόσωπο.
- Χρησιμοποιείς κυρίως παρελθοντικούς χρόνους (παρατατικό και αόριστο συνήθως) ή ιστορικό ενεστώτα για μεγαλύτερη ζωντάνια στην αφήγηση.

- Επίσης, χρονικές προτάσεις, επιρρήματα και λέξεις ή φράσεις που δείχνουν χρόνο. Καλό θα είναι να ακολουθείς και τη χρονική σειρά των γεγονότων.
- Ακόμα αιτιολογικές προτάσεις όταν θα θελήσεις να δηλώσεις την αιτία του γεγονότος.
- Και τέλος θα πρέπει να χρησιμοποιήσεις επίθετα και επιθετικούς προσδιορισμούς (ιδίως αν περιγράψεις ταυτόχρονα κάτι) και να κλείσεις την ιστορία με τις σκέψεις και τα συναισθήματά σου σχετικά με το γεγονός που αφηγείσαι.

Σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο αναφέρουμε λεπτομέρειες της ιστορίας. Ηχογραφούμε τις αφηγήσεις.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Πολύ χρήσιμες πληροφορίες αντλούνται από το ψηφιακό σχολείο. Ίσως η αφορμή σε ένα μελλοντικό σενάριο καλό θα ήταν να ξεκινά από το ψηφιακό σχολείο. Τα εμπλουτισμένα ψηφιακά βιβλία της Νεοελληνικής Γλώσσας μπορεί να αποτελέσουν γνήσια καινοτομία προς την κατεύθυνση των νέων τύπων γραμματισμού. Η αναπλαισίωση αυτή προϋποθέτει βέβαια κάθετη ανάγνωση του βιβλίου.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Με τις ποικίλες δραστηριότητες καλλιεργείται η αυτενέργεια των παιδιών, η ικανότητά τους να ελέγχουν, να κρίνουν, ενώ οπλίζονται με δεξιότητες, εμπειρίες και στάσεις που θα τα καταστήσουν έτοιμα να αντιμετωπίσουν νέες προκλήσεις στο μέλλον. Αλλά και ο εκπαιδευτικός βρίσκει αφορμές για ανατροφοδότηση και επανασχεδιασμό των σεναρίων του.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bal, M. 2004. *Narratology: Introduction to the theory of narrative*. Toronto: University of Toronto Press.
- Bruner, J. 1997. *Πράξεις νοήματος*, μτφρ. Γ. Καλομοίρης & Ή. Ρόκου, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Bruner, J. 2004, *Δημιουργώντας ιστορίες: Νόμος, Λογοτεχνία, Ζωή*, μτφρ. Γ. Κουγιουμτζάκης, Κ. Πολυδάκη & Β. Τσούρτου, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- DiSessa, A. 2000. *Changing minds*. Cambridge, MA.: MIT Press.
- Mandler, J. 1984. *Stories, scripts and scenes: aspects of schema theory*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Stein, N.L. 2001. Η ανάπτυξη της ικανότητας των παιδιών να λένε ιστορίες, στο Σ. Βοσνιάδου (επιμ.), *Κείμενα Εξελικτικής Ψυχολογίας*, Α' τόμος: Γλώσσα, Αθήνα: Gutenberg.

Vygotsky, L. 1993. *Σκέψη και γλώσσα*, μτφρ. Α. Ροδή, Αθήνα: Γνώση.

Vygotsky, L. 1997. *Νους στην κοινωνία: Η ανάπτυξη των ανώτερων ψυχολογικών διαδικασιών*, επιμ. Στ. Βοσνιάδου, μτφρ. Στ. Βοσνιάδου & Α. Μπίμπου, Αθήνα: Gutenberg.

Κουτσογιάννης, Δ. & Μ. Αλεξίου. 2012. *Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.